

İLKÖĞRETİM ÇAĞI ÇOCUKLARINDA DUYGU AYARLAMA: BİR ÖLÇEK UYARLAMA ÇALIŞMASI VE DUYGU AYARLAMAYLA İLİŞKİLİ ETMENLERİN BELİRLENMESİ

Emine Gül KAPÇI*, Runa İdil USLU**, Ege AKGÜN***, Dilek ACER****

ÖZET

Amaç: Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilen Duygu Ayarlama Ölçeği'nin (DAÖ) 6-13 yaş grubundaki çocukların duygu ayarlama yetkinliğini değerlendirmek üzere Türkçe'ye uyarlamasını gerçekleştirmek ve duygu ayarlamasının bir dizi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Yöntem: Araştırmaya toplam 284 (klinik olmayan n= 263; klinik n= 22) çocuk katılmıştır. **Sonuçlar:** Açımlayıcı faktör analizi iki faktörlü bir yapıya işaret etmiştir. Doğrulamalı faktör analizi önerilen iki faktörlü yapının Türk çocuklarına uygunluğunu desteklemektedir. Ayrıca gerçekleştirilen analizler ölçeğin ölçüt ve ayırt edici geçerliğe sahip olduğunu göstermiştir. Anne ve baba değerlendirmeleri arasındaki korelasyon (r=.81), test-tekrar test kararlılığı (r=.90) ve iç tutarlık (α = .84) analizleri ölçeğin genel olarak yüksek bir güvenilirlikle değerlendirme yaptığını göstermiştir. İstatistiksel analiz sonuçları, erkek cinsiyetinin, annenin eğitim düzeyinin düşük olmasının ve annenin çalışmamasının duygu ayarlama yetkinliği açısından dezavantaj olduğuna işaret etmektedir. **Tartışma:** Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde DAÖ'nin 6-13 yaş grubundaki çocukların duygu ayarlama yetkinliğini değerlendirmeyi hedefleyen araştırma ve uygulamalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: çocuk, duygu ayarlama, ölçek, geçerlik, güvenilirlik.

SUMMARY: PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE TURKISH ADAPTATION OF THE EMOTION REGULATION CHECKLIST

Objective: The objective of the study was to assess the psychometric properties of the Turkish translation and adaptation of the Emotion Regulation Checklist (Shields and Cicchetti, 1997) and to evaluate its relationship with a group of sociodemographic variables. **Method:** A total of 284 children belonging to non-clinical (n=263) and clinical (n=22) groups were included in the study. **Results:** An exploratory factor analysis indicated a two-factor structure. A confirmatory factor analysis confirmed that the two-factor model fit the data. Analyses showed that the scale had good criterion and discriminant validity. Interrater reliability (r=.81), test-retest reliability (r=.90) and internal consistency (α = .84) analyses revealed high reliability properties. Male sex, low maternal education levels and maternal unemployment were related with lower emotion regulation abilities. **Discussion:** The Turkish version of the Emotion Regulation Checklist is a valid and reliable tool that can be used for clinical and research purposes in Turkish children aged 6-13.

Key words: Child, emotion regulation, scale, validity, reliability

GİRİŞ

Duygu ayarlama (emotion regulation) kavramı, çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında son on yıllarda üzerinde en çok çalışılan kavramlardan biri olmuştur. Duyguların davranışları, karar vermeyi, belleği ve kişilerarası ilişkileri etkilemedeki rolü, bu alana olan ilginin en önemli nedenleri olarak gösterilmektedir (Gross 2002, Gross ve Thompson 2007).

Duygu ayarlama kavramının pek çok tanımı yapılmakla birlikte, genellikle "bir amacı gerçekleştirmek üzere duygusal deneyimin yoğunluğu, niteliği ve süresindeki değişiklikler" (Thompson 1994) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak, Fujiki ve arkadaşları (2002) duygu ayarlama kavramının içerdiği önemli noktaları belirtmişlerdir: 1) Duygular "girdi", "çıktı" ve "merkezi" olmak üzere üç düzeyde ayarlanabilir. Aşılardan korkan bir çocuğun gözlerini kapatması girdi ayarlamasına; son aşısının o kadar da kötü bir deneyim olmadığını hatırlaması merkezi ayarlamaya ve hemşire yaklaşırken cesur bir yüz ifadesi takın-

* Doç. Dr., Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak., EPH Bölümü, Ankara.

**Prof. Dr., Ankara Üniv. Tıp Fak., Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara.

*** Arş. Gör. Dr., Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak., İlköğretim Bölümü, Ankara.

**** Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak., İlköğretim Bölümü, Ankara.

ması ise çıktı ayarlamasına örnek olarak verilebilir. 2) Ayarlama terimi, duyguların kontrolünü ya da dizginlenmesini içerir. Kişinin amacına bağlı olarak duygular artırılır ya da azaltılır. Örneğin, öğretmene kızan bir çocuk, kendisini yatıştırarak duygusunu azaltabilir ya da sıkıcı bir işi başarıyla tamamlamak isteyen bir çocuk moralini yükselterek duygusunu artırabilir. 3) Duygu ayarlama içsel (merkezi) ya da dışsal olabilir. Aşıdan korkan çocuk örneğinde, babanın çocuğu kucağına almasıyla çocuğun sakinleşmesi dışsal ayarlamadır. 4) Duygu ayarlamasının bir işlevi, kişinin amacına ulaşmasını sağlamaktır. Ancak, duygular esnek ve ortama uygun olduğunda kişi amacına ulaşabilir. 5) Duygu ayarlama çocuğun hangi duyguyu yaşayacağını belirleyebileceği gibi (örneğin, düşen birini gördüğünde empati duygusunu yaşama), yaşanan duygunun süresini ve yoğunluğunu da etkileyebilmektedir (örneğin, akran zorbalığına maruz kalan bir çocuk kızgınlık duygusunu artırmaya ya da azaltmaya yönelebilir).

Cole ve arkadaşları (2004), "Bilimsel bir yapı olarak duygu ayarlama" başlıklı makalelerinde, duygudan farklı olarak, neden "duygu ayarlama"nın çalışılması gerektiğine ilişkin gerekçeleri sıralamışlardır. Öncelikle, duygu ayarlamasının, "duygu ifadesi", "duygu dili" ve "duyguyu anlama" kavramlarından farklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu kavram, duyguların ve diğer psikolojik süreçlerin (ilişkinin desteklenmesi, problem çözmenin gelişmesi, dikkatin yoğunlaşması gibi) niçin ve nasıl organize edildiğini ve aynı zamanda niçin zarar verdiğini de (ilişkinin zedelenmesi, problem çözmenin engellenmesi, dikkatin dağılması gibi) açıklamaktadır. Duygusal deneyimleri uygun biçimde ayarlama yetersizliği, duygusal uyarımın (arousal) ya aşırı (overcontrol) ya da az kontrol (undercontrol) edilmesinden kaynaklanmaktadır (Cole ve ark. 1996).

Psikopatolojide ve tedavide uyum bozucu (maladaptive) duygusal gelişimin ne kadar önemli olduğu bilindiğinden dışa yönelim (Mullin ve Hinshaw 2007) ve içe yönelim (Campbell-Sills ve Barlow 2007) bozukluğu olan çocuklarda duygu ayarlamasının önemi konusunda kitap bölümleri yazılmıştır. Bu alanda yapılan araştırmalar da (örneğin, Campbell ve ark. 2000), olumsuz

duyguların ayarlanmasındaki yetersizliklerin ya da bozuklukların (emotion dysregulation) dışayönelim davranış sorunlarının bir göstergesi olduğuna işaret etmektedir. Çocukları 2, 4 ve 5 yaşlarında değerlendiren boylamsal bir araştırmada duygu ayarlamasının kız çocuklarında dışayönelim bozukluğunu yordadığı görülmüştür (Hill ve ark. 2006). Özgün dil bozukluğu olan özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarına göre daha yüksek düzeyde duygu ayarlama bozukluğu yaşadıkları görülmüştür (Fujiki ve ark. 2002). Ayrıca Shields ve Cicchetti (1998), örselenmiş ve örselenmemiş çocuklarla yaptıkları araştırmada, örselenmiş çocukların daha yüksek düzeyde duygu ayarlama bozukluğu ve reaktif saldırganlık sergilediklerini bulmuşlardır. Örselenmiş çocukların sergilediği ya da maruz kaldıkları zorbalık davranışının duygu ayarlama bozukluğuna bağlı olarak değiştiği bildirilmiştir (Shields ve Cicchetti 2001).

Yukarıdaki özetten görüldüğü gibi, duygu ayarlama, çocuk gelişimi ve psikolojisinden, gelişimsel psikopatolojiye ve ruhsal bozukluklara kadar uygulamalı ve kuramsal pek çok disiplinin çalıştığı bir kavram olmuştur. Türkiye'de ise, doğrudan duygu ayarlamasının değerlendirildiği araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Alanyazın taramasında, bu konuda yalnızca Altan (2006) ile Batum ve Yağmurlu (2007)'nin çalışmalarına ulaşılmıştır. Altan (2006), Shields ve Cicchetti'nin (1997, 1998) 6-12 yaş grubundaki çocuklar için geliştirdiği "Duygu Ayarlama Ölçeği"ni (Emotion Regulation Checklist), anaokuluna devam eden 4-6 yaş grubundaki çocuklarda kullanmıştır. Sözü edilen bu çalışmada, "Duygu Ayarlama Ölçeği"nin bu yaş grubundaki Türk çocuklarına uygunluğu ile ilgili olarak herhangi bir geçerlik çalışması bildirilmemiş, yalnızca örneklemeden elde edilen iç tutarlık katsayısı (.75) bildirilmiştir. Benzer biçimde, Batum ve Yağmurlu (2007)'nin çalışmasında da ölçek 7 yaşındaki ilköğretim öğrencileri için kullanılmış, ancak çeviri ve geri-çeviri yapılmasının dışında herhangi bir psikometrik değerlendirme bulgusu bildirilmemiştir.

Bu araştırmanın amacı, Shields ve Cicchetti (1997, 1998) tarafından geliştirilen "Duygu Ayarlama Ölçeği"nin Türk çocuklarında kullanımının uygunluğunu değerlendirmektir.

YÖNTEM

Duygu Ayarlama Ölçeği'nin (DAÖ) Çeviri Süreci

DAÖ'yü geliştiren yazarlardan biri olan D.Cicchetti'den ölçeğin Türk çocuklarına uyarlanmasıyla ilgili iznin alınmasının ardından bağımsız iki akademisyen tarafından ölçek önce İngilizce'den Türkçe'ye, daha sonra Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. Anadili Türkçe olan, ancak iyi düzeyde İngilizce bilen bir grup anne (n=12) her iki formu bir hafta arayla doldurmuştur. Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki ilişki, .95 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcılar

Bu çalışmaya, anasınıfına devam eden çocuklarla ilköğretim devam eden çocuklar katılmıştır. Anne babaları, Ankara Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde yardımcı personel, memur ya da öğretim elemanı olarak çalışan ve yaşları 6-13 arasında değişen çocuklar bu araştırmanın klinik olmayan grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın klinik grubu ise, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na başvuran ve DSM-IV'e göre (APA 1994) "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)" tanısı konan çocuklardan oluşmuştur. Türkiye'de, ilköğretim 8. sınıfa devam eden çocukların büyük bir bölümünün yaşı 13 olduğundan, özgün ölçekte 6-12 olan yaş aralığı, bu çalışmada 6-13 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan toplam 263 çocuğun 135'i kız (%51.3), 128'i erkektir (% 48.7). Kız ve erkek çocukların yaş ortalamaları sırası ile 9.75 (SS=2.27) ve 9.39 (SS=2.14)'dur. Çocukların annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında %9.6'sının ilköğretim, %19.3'ünün lise ve %71.1'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çocukların aileleri aylık gelir düzeylerine göre gruplandırıldığında %32'sinin alt (100.00-1000.00 YTL), %60'ının orta (1001.00-3000.00 YTL) ve %8'inin üst (3001.00-8000.00 YTL) gelir grubunda yer aldığı görülmektedir. Ankara Üniversitesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na başvuran ve DEHB tanısı konan bir grup çocuğa (n=22) ilişkin veri de ölçeğin ayırt etme geçerliğinde yararlanmak üzere toplanmıştır. Yaşları 6-13 arasında değişen bu çocukların %49'u kız, %51'i erkektir.

Veri Toplama Araçları

Duygu Ayarlama Ölçeği (DAÖ; Emotion Regulation Checklist)

DAÖ, Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek anne baba ve öğretmenin yanı sıra, çocuğu tanıyan bir yetişkin tarafından doldurulabilen 24 maddeden oluşmaktadır. Maddeler "hiçbir zaman (1)" ile "hemen her zaman (4)" arasında değişen dereceleme ölçeğine uygun olarak düzenlenmiştir. Ölçeğin doldurulma süresi yaklaşık 10 dakikadır. Ölçek, duygunun yoğunluğu, değişkenliği, esnekliği ve değeri (duygunun olumlu ya da olumsuz olması) ile duygusal ifadenin ortama uygunluğunu değerlendiren maddelerden oluşmaktadır. Shields ve Cicchetti (1997)'nin yaptığı analizler ölçeğin 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. "değişkenlik/olumsuzluk" (lability/negativity) olarak adlandırılan ilk faktör, duygudurumdaki salınımları, öfke ile tepki göstermeyi, duygusal yoğunluğu ve olumlu duyguların ayarlanamaması ile ilgili maddeleri içermektedir. Duyguları anlama, eşduyum ve temkinlilik (equanimity) gibi uyum sağlayıcı duygu ayarlamayı yansıttığı için ikinci faktör "duygu ayarlama" olarak adlandırılmıştır.

Conners Kısa Form Anne Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ)

CADÖ, çeşitli davranış sorunlarının derecesini belirlemeye yönelik olarak Goyette ve arkadaşları (1978) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Toplam 48 maddeden oluşan ve 4'lü likert tipine göre derecelendirilen ölçeğin kapsamlı bir geçerlik (klinik grup=270; normal grup=954) çalışması yapılmıştır. Özgün ölçekte olduğu gibi, Türk çocuklarından elde edilen verilerle yapılan temel bileşenler analizi "davranım sorunu", "ataklık/hiperaktivite", "öğrenme sorunu", "kaygı" ve "psikosomatik" olarak adlandırılan beş faktörlü bir yapının genel olarak uygun olduğunu göstermiştir (Dereboy ve ark. 2006). Ölçeğin Cronbach Alfa ile değerlendirilen iç tutarlığı .90 olarak hesaplanmış ve "öğrenme sorunu" olarak adlandırılan alt ölçek dışında diğer tüm alt ölçeklerin iç tutarlılığının yeterli olduğu bildirilmiştir.

İstatistiksel Analiz

DAÖ için önerilen iki faktörlü (Shields ve Cicchetti 1997) yapının Türk çocukları için uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin ayırt etme (discriminant) geçerliği, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na başvuran ve DEHB tanısı konan çocuklardan elde edilen verilerle değerlendirilmiştir. Ölçeğin ölçüt (criterion) geçerliğine ise CADÖ ile bakılmıştır. Son olarak, iç tutarlık, gözlemciler arası ve test-tekrar test güvenilirlikleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizini (AFA ve DFA) gerçekleştirmeden önce yapılan ilk analizler Kaiser-Meyer Olkin, örneklem yeterliliği ölçütünün karşılandığını (.84; minimum değer >.50), Bartlett testi ise faktör analizinin uygun olduğunu göstermiştir ($\chi^2=1850$, $Sd=276$; $p<.01$). DAÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacı ile 263 çocuğa ilişkin elde edilen verilerle Promax döndürmeli faktör analizi (Principal axes analysis with promax rotation) yapılmıştır. Faktör analizi, özdeğeri 1'in üzerinde 3 faktörlü bir yapı sergilemiş olmakla birlikte, üçüncü faktörün varyansın %5'den daha düşük düzeyde toplam varyansa katkıda bulunması, kimi maddelerin hiçbir faktöre yüklenmemesi, kimi maddelerin birden fazla faktöre yüklenerek binişik bir yapı sergilemesi ve özgün ölçeğin iki faktörlü bir yapı sergilemesi gibi nedenlerle faktör analizi iki faktörlü bir yapı sergileyecek biçimde tekrarlanmıştır. Birinci ve ikinci faktörün açıkladığı varyans sırası ile % 23.5 ve %11.7'dir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Shields ve Cicchetti (1997) tarafından önerilen 2 faktörlü yapının uygunluğu Maksimum Likelihood DFA ile sınanmıştır. Shields ve Cicchetti (1997)'nin çalışmasında 12. maddenin (Yetişkinlere yapışır ya da mızımız davranır) herhangi bir faktöre yüklenmediği bildirilmiştir. Bu çalışmada ise, promax döndürmeli faktör analizi

Tablo 1 : Duygu Ayarlama Ölçeği Verileri ile Gerçekleştirilen Promax Döndürmeli Faktör Analizi ve Faktör Yük Değerleri Sonuçları

sonuçları aynı maddenin .66 gibi göreceli olarak yüksek bir değerle birinci faktöre yüklendiğini gösterdiğinden DFA'da 12. madde birinci faktörde yer almıştır. Diğer tüm maddelerin ise özgün çalışmada bildirilen iki faktöre yüklendiği görülmüştür. Ancak, özgün çalışmada 2. faktörde yer alan 23. maddenin ise yine aynı faktöre yüklenmekle birlikte faktör yük değerinin düşük olduğu görülmüştür (.23).

DFA sonuçlarını yorumlamada dört indeksten yararlanılmıştır: İyilik Uyum İndeksi (GFI);

Uyarlanmış İyilik Uyum İndeksi (AGFI); Ortalama Karekök Rezidüel (RMSR) ve Yaklaşık Hata Karekökü (RMSEA). Modelin yeterliliği ölçütlerine göre (GFI \geq 0.85; AGFI \geq 0.80; RMSR \leq 0.10; RMSEA \leq 0.08; Hu ve Bentler 1998, Browne ve Cudeck 1993), bu dört indeksten elde edilen değerlerin yüksek bulunduğu söylenebilir (GFI \geq 0.86; AGFI \geq 0.83; RMSR \leq 0.04; RMSEA \leq 0.06).

Ölçüt ve Ayırt Edici Geçerlik Analizleri

DAÖ'nün, CADÖ ile değerlendirilen ölçüt geçerliğine 26 anneden elde edilen verilerle bakılmıştır. DAÖ ile CADÖ arasındaki korelasyon, .64 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır.

DAÖ'nün ayırt edici geçerlik analizlerine ise klinik ($n=30$) ve normal gruptan ($n=24$) elde edilen verilerle bakılmıştır. Bağımsız gruplar için yapılan t-testi, iki grubun ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($t_{52} = 3.24$; $p < .01$) ve klinik grubun daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğunu göstermiştir (klinik grup $X = 59.4$, $SS = 5.1$; normal grup $X = 54.9$, $SS = 4.9$).

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Toplam 21 kişiden iki hafta arayla elde edilen verilerle ölçeğin test-tekrar test kararlılığına bakılmış ve bu değer, .90 olarak bulunmuştur ($p < .01$). DAÖ'nün Cronbach Alfa katsayısı ile değerlendirilen iç tutarlılığı, .84 olarak bulunmuştur. "Değişkenlik/olumsuzluk" ve "duygu ayarlama" olarak adlandırılan birinci ve ikinci faktörün Cronbach Alfa değerleri sırası ile, .80 ve .81 olarak bulunmuştur. Ayrıca toplam 29 anne ve baba çiftinin aynı çocuğa ilişkin yaptığı değerlendirmeler arasındaki korelasyona bakılmış ve .81 ($p < .01$) olduğu görülmüştür. Bağımlı gruplar için yapılan t-testi analizleri de, anne ve babaların değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir ($t(29) = .53$; $p > .05$).

Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, anne babanın birlikteliği (evli ya da boşanmış) ve annenin çalışma durumuna göre DAÖ ve alt ölçeklerinden elde edilen puanların farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız

gruplar için t-testi ya da tek yönlü varyans analizi gibi gruplar arası karşılaştırma istatistiklerinden yararlanılmıştır. Bu değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Ayrıca, DAÖ'nün ve alt ölçeklerinin annenin yaşı, çocuğun yaşı ve çocuğun kardeş sayısı ile korelasyonuna bakılmıştır. Bağımsız gruplar için yapılan t-testi, erkek çocukların DAÖ toplam puan ($t(261) = 2.03$; $p < .05$) ile DAÖ "değişkenlik/olumsuzluk" alt ölçeğinden ($t(261) = 2.49$; $p < .01$) kız çocuklardan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Tek yönlü varyans analizi, annenin eğitim düzeyine göre DAÖ toplam ($F(2, 260) = 15.7$; $p < .01$) ve "değişkenlik/olumsuzluk" ($F(2, 260) = 9.02$; $p < .01$) ile "duygu ayarlama" alt ölçek puanlarının ($F(2, 260) = 12.36$; $p < .01$) farklılaştığını göstermiştir. Gruplar arası farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Analizler sonucunda ilköğretim mezunu annelerin, hem lise hem de üniversite mezunu annelerden DAÖ toplam puan ve alt ölçek puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Lise mezunu ile üniversite mezunu annelerin çocukları arasında ise anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Bağımsız gruplar için yapılan t-testi, anne babanın evli ya da boşanmış olmasının anlamlı bir farklılığa kaynaklık etmediğini ($p > .05$) göstermiştir. Ancak annesi çalışmayan çocukların annesi çalışan çocuklara göre DAÖ ($t(261) = 2.42$; $p < .01$), "değişkenlik/olumsuzluk" alt ölçeği ($t(261) = 1.98$; $p < .05$) ve "duygu ayarlama" alt ölçeği ($t(261) = 1.98$; $p < .05$) puanlarının anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür. Çocuğun kardeş sayısı ile DAÖ ($r = .28$; $p < .01$) ve alt ölçekleri arasındaki korelasyon (değişkenlik/olumsuzluk $r = .24$; duygu ayarlama $r = .22$; $p < .01$) anlamlı bulunmuş, anne ve çocuk yaşı ile anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada Shields ve Cicchetti (1997) tarafından, çocukların duygu ayarlamalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen DAÖ'nün Türk çocuklarda kullanımının uygunluğuna bir dizi geçerlik ve güvenilirlik analizleri ile bakılmıştır. İlk olarak AFA gerçekleştirilmiş ve elde edilen iki faktörlü yapının özgün ölçeğin sergilediği yapıya oldukça benzer olduğu görülmüştür. İkinci olarak, bu çalışmada Shields ve Cicchetti (1998)'nin önerdiği iki faktörlü

Tablo 1 : Duygu Ayarlama Ölçeği ve Alt Ölçeklerinin Demografik Değişkenlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

*p<.05

yapının Türk çocuklarında da sergilenip sergilenmediğine DFA ile bakılmıştır. Sonuç olarak, Türk öğrencilerden elde edilen verilerle, Shields ve Cicchetti'nin önerdiği iki faktörlü yapının doğrulandığı görülmüştür.

DAÖ'nün ölçüt geçerliğini sınamak amacı ile CADÖ ile olan korelasyonuna bakılmış ve iki ölçek arasında orta düzeyde anlamlı bir korelasyon saptanmıştır. Klinik ve normal gruptan elde edilen ortalamalar, klinik grubun anlamlı düzeyde daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğunu, dolayısı ile duygu ayarlama düzeyinin daha düşük olduğunu göstermektedir.

İç tutarlık güvenilirliğinde kabul edilebilir değer olarak sıklıkla Nunnaly (1978) tarafından önerilen .70 düzeyine atıfta bulunmaktadır. Bu değer dikkate alındığında, DAÖ'nün ve alt ölçeklerinin iç tutarlık değerlerinin yüksek olduğu söylenebilir. DAÖ'nün ne kadar kararlılıkla ölçüm yaptığı ise test-tekrar test korelasyonu hesaplanarak belirlenmiştir. İki hafta ara

ile yapılan ölçümler sonucunda, DAÖ'nün yüksek düzeyde bir test-tekrar test kararlılığına sahip olduğu görülmüştür. DAÖ'nün anne ve baba değerlendirmeleri arasındaki korelasyonuna bakılmış ve yüksek bir değer bulunmuştur. Shields ve Cicchetti (1998), DAÖ'nün yalnızca anneler değil, babalar ve öğretmenler gibi çocuğu yakından tanıyan diğer yetişkinler tarafından da doldurulabileceğini belirtmiştir. Anne ve baba değerlendirmeleri arasındaki yüksek korelasyon, DAÖ'nün hem anne, hem de babalar tarafından doldurulabileceğine işaret etmektedir. Öğretmen gibi çocuğu yakından tanıyan diğer yetişkinler tarafından bu ölçeğin doldurulması için ise, anne ve öğretmen değerlendirmeleri arasındaki korelasyona bakılarak karar verilmesi daha uygun olabilir.

DAÖ ve alt ölçek puanlarının çeşitli sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşmış farklılaşmadığına ilişkin istatistiksel analizler de gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, erkek çocuklar ile annenin eğitim düzeyinin düşük

olmasının ve annenin çalışmamasının DAÖ ile değerlendirilen duygu ayarlama düzeyinin düşük bulunmasına kaynaklık ettiği görülmüştür. Ayrıca, kardeş sayısındaki artışın duygu ayarlama düzeyi ile olumsuz bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Alanyazındaki araştırmalara bakıldığında, hem normal gelişim gösteren çocuklarda hem de DEHB olan çocuklarda duygu ayarlama düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Schwartz (2000)'in yaptığı bir araştırmada, öğretmen değerlendirmesine göre DEHB belirtileri gösteren erkek çocukların kız çocuklara göre duygu ayarlama düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Özgün dil bozukluğu ile duygu ayarlama arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştiren bir başka çalışmada da, karşılaştırma grubu olarak normal gelişim gösteren çocuklar araştırmaya katılmıştır; sonuçlar, normal gelişim gösteren çocuklarda, erkek çocukların kız çocuklara göre duygu ayarlama düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir (Fujiki ve ark. 2002). İlköğretim 2. sınıfa giden Türk çocuklarıyla yapılan bir başka araştırmada da, duygu ayarlamasının dışa yönelim belirtilerini yordadığı görülmüştür (Batum ve Yağmurlu 2007).

Geçerlik ve güvenirlik analizleri ile ilgili bulgular genel olarak incelendiğinde, DAÖ'nün duygu ayarlama düzeyinin değerlendirilmesiyle ilgili araştırma ve uygulamalarda kullanılabilirliğini; sosyodemografik değişkenlere ilişkin yapılan analizler de bu ölçekten ruh sağlığının yanı sıra diğer risk faktörlerinin saptanmasında da yararlanılabileceğini göstermektedir. Ancak, araştırma grubunun Ankara Üniversitesi'nde çalışan idari ve akademik personelinden oluşması araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır.

Sonuç olarak, duyguların ifadesi ile duygusal deneyimi ayarlama yetkinliği olarak özetlenebilecek duygu ayarlama, bu araştırmayla uyarlanması gerçekleştirilen DAÖ kullanılarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

Altan O (2006) *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi, İstanbul.

American Psychiatric Association (1994) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 4.baskı, APA, Washington D.C.

Batum P, Yağmurlu B (2007) What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Curr Psychol: Dev, Learn, Pers, Soc* 25: 272-294.

Browne MW, Cudeck R (1993) *Alternative ways of assessing model fit. Testing Structural Equation Models içinde*, KA Bollen ve JS Long (ed) Sage Publications, Newbury Park, CA, s: 136-162.

Campbell-Sills L, Barlow DH (2007) *Incorporating emotion regulation into conceptualizations and treatments of anxiety and mood disorders. Handbook of Emotion Regulation içinde*, JJ Gross (ed) Guilford Publications, New York, s: 542-559.

Campbell SB, Shaw DS, Gilliom M (2000) *Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. Dev Psychopathol* 12: 467-488.

Cole PM, Martin SE, Dennis TA (2004) *Emotion regulation as a scientific construct: Methodological challenges and directions for child development research. Child Dev* 75: 317-333.

Cole PM, Zahn-Waxler C, Fox NA ve ark. (1996) *Individual differences in emotion regulation and behavioral problems in preschool children. J Abnorm Psychol* 105: 518-529.

Dereboy Ç, Şenol S, Şener Ş ve ark. (2006) *Connors Kısa Form Öğretmen ve Ana Baba Derecelendirme Ölçekleri'nin geçerliği. Türk Psikiyatri Dergisi* 17: 1-12.

Fujiki M, Brinton B, Clarke D (2002) *Emotion regulation in children with specific language impairment. Lang Speech Hear Serv School* 33: 102-111.

Goyette CH, Connors CK, Ulrich RF (1978) *Normative data on revised Connors parents and teachers rating scales. J Abnorm Child Psychol* 6: 221-236.

Gross JJ (2002) *Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. Psychophysiol* 39: 281-291.

Gross JJ, Thompson RA (2007) *Emotion regulation: Conceptual foundations. Handbook of Emotion Regulation içinde*, JJ Gross (ed) Guilford Publications, New York, s: 3-26.

Hu LT, Bentler PM (1998) *Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. Psychol Met* 3: 424-453.

Hill AL, Degnan KA, Calkins SD ve ark. (2006) *Profiles of externalizing behavior problems for boys and girls across preschool: The roles of emotion regulation and inattention. Dev Psychol* 42: 913-928.

Mullin BC, Hinshaw SP (2007) *Emotion regulation and externalizing disorders in children and adolescents. Handbook of Emotion Regulation içinde*, JJ Gross (ed) Guilford Publications, New York, s: 523-541.

Nunnally J (1978) *Psychometric Theory*. New York, McGraw-Hill. Schwartz D (2000) *Subtypes of victims and aggressors in children's peer groups. J Abnorm*

KAPÇI VE ARK.

Child Psychol 28: 181-192.

Shields A, Cicchetti D (1997) Emotion regulation in school age children: The development of a new criterion Q-sort scale. *Dev Psychol* 33: 906-916.

Shields A, Cicchetti D (1998) Reactive aggression among maltreated children: The contributions of attention and emotion dysregulation. *J Clin Child Psychol* 27: 381-395.

Shields A, Cicchetti D (2001) Parental maltreatment and emotion dysregulation as risk factors for bullying and victimization in middle childhood. *J Clin Child Psychol* 30: 349-363.

Thompson RA (1994) Emotion regulation: A theme in search of definition. Fox N (ed.), *The development of emotion regulation. Monographs of the Society for Research in Child Development* 59 (2-3, Serial No.240), s: 25-52.

ÇOCUK VE GENÇLİK RUH SAĞLIĞI DERGİSİ ÖDÜLÜ

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi Yayın Kurulu, ülkemizde çocuk ve eren ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalarını desteklemek, özellikle genç meslektaşları nitelikli yayın yapma konusunda yüreklendirmek amacıyla, 1995 yılından başlayarak, her yıl o yılı kapsayan yazılar arasından bir yazıya ödül verilmesini kararlaştırmıştır. Ödül için seçilecek yazılar, araştırma yazıları, özgün olgu sunumları ya da kapsamlı ve özgün görüşlere yer veren gözden geçirme yazıları arasından belirlenmektedir. Bu yıla kadar ödül alan yazılar Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongrelerinde duyurularak ödül belgesiyle ödüllendirilirken, 2008 yılında ödül alan yazıya Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği tarafından 1000 YTL'lik ödül verilmesi kararlaştırılmıştır. Her yıl Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresinin açılış töreninde ödül alan yazı sunulacak ve ödül belgesi verilecektir.

SEÇİCİ KURUL

Prof. Dr. Cahide Aydın

Prof. Dr. Saynur Canat

Prof. Dr. Füsün Çuhadaroğlu

Prof. Dr. Bahar Gökler

Psk. Prof. Dr. Ferhunde Öktem

Psk. Prof. Dr. Ayşe Yalın